

Биљана Радовановић¹
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет

УДК 101
Приказ
Примљен: 05. 05. 2011.

КАКО ПРЕВОДИТИ НЕПРЕВОДИВЕ МНЕМОЗИНИНЕ ПРЕВОДЕ?

Бјелица, Драшко (2008), *Ейшлеме*. Ниш: Свен.

*Песник је себи осјорио право на обичну реч,
а филозофу није до друге сем до „своје истине“
поновног стварања света у којем се
обликује лик филозофа.*

Иако разматра, осветљава и анализира бројна питања, књига *Ейшлеме* проф. др Драшка Бјелице за своју главну тематску преокупацију има проблем односа филозофских питања и филозофских одговора. Ова књига представља особен, надахнут, заокружен филозофски увод у филозофију (ово филозофски наглашавам зато што су чести и нефилозофски уводи у филозофију, који само таксативно наводе питања и проблеме, који се у оквиру ове дисциплине обрађују, и прате историјске видове одговора на ове апоретичке подстицаје, само формално и типолошки приступајући њиховом разликовању и класификовању). Књига *Ейшлеме* је истовремено и пример и узор за свако индивидуално започињање и подучавање у филозофском мишљењу. Она је својеврстан еротетички дневник филозофа који промишља, проблематизује и испитује знање као знање. Нажалост, у овом приказу бићемо у могућности да представимо само неке од бројних тема и идеја које се у књизи обрађују.

Књига *Ейшлеме* има седам посебних, сложених, вишеслојних целина. Централно место заузима треће поглавље, за које аутор каже да је временски прво настало, и које носи назив **Проблем односа филозофских питања и одговора** а представљено је кроз седамнаест еротематичких кругова. У књизи му претходе поглавља: **Еха** и **Техаронхиавагонов сан** у којима проф. Бјелица, поред осталих тема, назначавача и описује: личне побуде и подстицаје за бављење филозофијом, сликава прилике и поставља дијагнозу модерном добу, представља свој рад правећи осврт на његову структуру и судбину... Четврто поглавље носи назив **Зашто Та, зашто Ја а не нека друга тема?!** и разматра разлоге за избор самоиспитивања као трајне животне и филозофске преокупације. Пето поглавље, **Сахара**, бави се проблемом доказа који, у бити, ономе што доказује нити шта додаје нити шта одузима, па су стога императиви *кажи–докажи* често непримерени и илузорни у захтевима да се правци и домети личног искуства

¹ biljar@neobee.net

преточе у ниже облике језички „непреводивих превода“. Ово поглавље такође разматра значајну тему—природу односа оног актуелног и оног могућег, као и њихову повезаност на темпоралном и атемпоралном нивоу. Актуелност једног света, облика, модуса, не може поништити могућност оних других опција, супротности и феномена, као и обрнуто. Свет логички могућег вечно је жив, а „...истинска енигма је могућност свести о немогућности...“. Наредно поглавље, које носи назив **Интроверзија или Исповест Непознатој Птици**, предочава егзистенцијалан парадокс, тј. да губитком живота „...губимо могућност потпуне свести о вредности потпуног губитка...“ У последњем, седмом поглављу, насловљеном **Per aspera ad astra** налазе се рецензије ове књиге, које потписују проф. др Ферид Мухић и проф. др Светозар Синђелић. Уз ове текстове аутор *Ейилема*, кроз два своја тематска додатка, критички сагледава свој рад и дело, упућујући читаоце, филозофе, ученике и учитеље филозофије на то да: постоји и да је обавезујући *кодекс филозофа*, да је *целина живљења* једина граница филозофирања, да је нужно, у интелектуалном напредовању и духовном уздизању, ослобађати се стега властитих догми и да су постулати слободе, одговорности и аутономије неприкосновени. И на крају, аутор у духу свог критичког приступа, заговарајући истинољубивост, усмерава читаоце на то да у животу увек и све, па дакле и његову књигу, подвргну суду провере и анализе те да никада „...не прецењују и потцењују сугестивну (манипулативну) моћ очигледног...“.

У књизи *Ейилеме* представљена је идеја и природа **еротетичке филозофије**, која је, по мишљењу аутора, сама суштина филозофије. За разлику од осталих дисциплина и подручја људског знања, филозофија до те мере проблематизује све, да она себе, своје основе и претпоставке изнова доводи у питање, своје методе подвргава критици, а своје одговоре релативизује и ставља у контексте. Шта је карактеристично за филозофско постављање питања? Филозофија, пре свега, испитује и промишља оно што је наизглед најпознатије, оно што, иако је нама познато и најближе, није увек и спознато у својој природи и суштини. Филозофија у познатом открива непознато. Чуђење и задивљеност оним што јесте, као и начином на који јесте, јесу непресушни извори могућности опстајања у питању. Дакле бити у питању значи бити у филозофији. Књига *Ейилеме* предочава сву пуноћу и драматику овог животног и филозофског догађања.

Панеротетичка или „филозофија у еротетичком лавиринту“, вечног непресушног постављања питања, не одбацује ни једну, „историјски искушану или још увек неискушану“, могућност филозофског интерпретативног захвата, ни један пут индивидуалног стремљења, кроз подручје непознатог, у искушавању и тумачењу себе и света. Она наступа из апсолутне слободе испитивања и довођења у питање, као и из апсолутне слободе одговарања, потврђујући као легитимну и могућност уздржавања од питања и одговора. Проф. Бјелица наглашава да је еротетичка вредност питања заснована коњункцијом познатог и непознатог, апсолутна еротетичка вредност је „апсолутно знање ништа знања“, а нулта еротетичка вредност је изостанак свести о непознатом. Поступцима

еротетичке методе проналазимо непознато у познатом, потврђујући преименовање и превредновање познатог које је сад виђено и препознато као непознато. Тиме је задовољен услов могућности постављања питања.

Међутим, аутор *Ейилема* нам сугерише да пут индивидуалних филозофских напора и доприноса, успоримо за видик гледања у правцу бескраја **Непознатог**, да у овом обзорју осмотримо све његове врсте и могућности, као и да одморимо свест и дух, привикавајући их на мноштво и лепоту оног чему се као непознатом чудимо, а што нас задивљује. Подручје **Непознатог** услов је свеколиког живота, трајања, искуства, сазнавања, догађања, откривања, надања, вере... Тек када спознамо да нас оно **Непознато** у великој мери конституише и одређује, дајемо себи могућност аутентичног проналажења личног пута, у свом, увек првом и једином, покушају оријентације и споразумевања у свету, ослобађајући се олаког, лажно самоувереног, свезнајућег подразумевања... Треба искусити и искушавати **Непознато**! Треба приступити знатижељно, љубопитљиво, проширити хоризонт виђења за зачуђено и задивљено гледање оног што јесте, увек се изнова опробавајући и вежбајући у питањима. „Питај или не живи“, наглашава аутор! „Питај себе!“

Самоиспитивање и самоспознаја су процеси којима човек трајно проналази начине доласка до себе самог, до своје суштине. Препознати, видети себе, као оног ко је увек у трагању за спознајом сопства, али и који је свестан тога да коначно, заокружено, довршено знање о себи није могуће, будући да су дубине испитиваног недокучиве а висине немерљиве. Због тога, уздизање и стално напредовање на путу самосвести јесу домети и задаци човека као умног и одговорног бића. Проф. Бјелица опомиње и наглашава: „Одговараш само себи, немој да не препознаш себе!“ Сваки индивидуални животни пут је посебно духовно трагање, непоновљиво у свом кретању и неопозиво у свом постојању. Много је различитих видова самоиспитивања, али ови начини самооткривања не могу бити пренети и усвојени, из искуства других. Доживљаји су несамерљиви, зато је узалуд да питамо неког другог, када нам је већ дата слобода и могућност да питамо и учимо из себе, из личног искуства, самостално. На трагу делфских императива *Ейилеме* назначавачу смернице и дају савете за оне који, питајући се, ослобађају, упознају и стварају себе!

На које се све начине у *Ейилемама* разуме, представља и тумачи однос филозофских питања и филозофских одговора? У филозофији су питања најважнија, не потцењује се ниједно, будући да се подстицајна упитаност сваког може појавити као могући извор филозофских спекулација. Такође, „апсолутни хоризонт питања“ неупоредиво је значајнији од целокупног варијетета могућих одговора. Какви год били, филозофски одговори не могу да пониште филозофска питања, нити је циљ филозофског трагања и истраживања њихово елиминисање. Одговори се схватају само као могући правци у испитивању питања у разним релацијама, контекстима и у целини. Често су поједини одговори на питања недовољни, неадекватни, и површни и не могу да досегну немерљиво подручје оног што је у питању обухваћено, те од таквих одговора постајемо „жеднији“. Уколико на прави начин не разумемо постављено питање, наше „...“

тумачење може лутати у круговима одговора непостављених питања...“, а да при том не знамо да је сваки одговор већ садржан у сваком питању и да апсолутни одговор на апсолутно питање јесте сâмо апсолутно питање. У духу еротетичке филозофије наглашава се да је свако питање у ствари филозофско, а сва филозофска питања јесу само потпитања Питања. Због тога, испитуј мноштво питања у једном питању и мноштво одговора у једном одговору, сугерише нам аутор *Ейшлема*. „Ни један одговор није једини ни једном постављеном питању, ни једно питање није једино ни једном одговору“. Уздизање свести на ниво апсолутног хоризонта питања отвара нам дилему „Имамо ли данас неки одговор на неко питање?!“ Следећи интенције *Ейшлема* потврђујемо закључак да су питања вечна, а одговори само пролазни, временити и релативни.

О чему све треба да се питамо? Аутор *Ейшлема* сугерише да је важно испитивати и испитивано и неиспитивано, а да „...испитивач не би могао пожелети рајскијег раја од испитивања сопственог пакла. Које је шта нејасно, неразумљиво, непознато, чудно – њему је то његово тле испитивања“. А свако индивидуално мисаоно трагање започиње „личним обртом“, па је знање продукт најфинијих мисаоно-медитативних доживљаја и обрада, а рафиниране духовне вештине и однеговано живљење у нијансама су нужни за овај апсолутни увид. И узалудно је бекство од себе, као што је немогуће то да не знамо када и како у испитивању лажемо и обмањујемо себе.

Проф. Бјелица кроз еротетичку призму разматра и даље развија фундаменталну идеју Хајдегерове филозофије о томе да је нужно поново поставити питање о смислу битка, и упућује нас на то да је услов тог побуђеног упита, постављање питања смисла питања као таквог. Филозофија често у заборава своје исконске еротетичке суштине, удаљавајући се од знања питања, велича и идолатријски глорификује поједине филозофске одговоре. Због тога, треба поново испитивати питање као такво, и вратити се у стање пулсирајуће запитаности и зачуђености, ближе самим стварима а даље од њихових различитих видова интерпретативне обраде и тумачења.

Књига *Ейшлеме*, следећи Хусерлове увиде из *Картезијанских медитација*, а поводом Декартових *Медитација о првој филозофији* анализира проблем субјективног тока усмерења филозофије. У вези с тим, постављена су и разматрана питања: Ко је филозоф и да ли се филозофија може научити? „Нико никога не може увести у филозофију не открије ли сам у себи филозофа а ни то открочење није у искључивој моћи воље и/или разума, него је то тајанствена релација непознати–непозната“, сматра проф. др Драшко Бјелица. Стога је намера писца приволети нас „...на добровољно самоискушавање...“, усмерити на „преображај душе“ а не на слеђење, имитирање или епигонство. Самом себи бити и ученик и учитељ. Сваки озбиљан филозоф мора у себи да започне изнова, „да се позове на себе“, каже Хусерл, правећи радикални обрт у својим дотадашњим уверењима и знањима. Потребна је деконструкција постојећег знања у циљу аутентичног утемељења свог бића, јер филозофија је ипак лична ствар онога који филозофира, мада он о њеном утемељењу мора пружити несумњиве доказе. Сваки ток филозофских медитација је субјективан али и филозофски

универзалан вид мишљења мишљења, и управо тиме је отворен простор за могућу комуникацију и дијалог филозофа са филозофом.

У којој мери историја филозофије, кроз учења и ставове других филозофа, може да буде подстицај, или не, неком ко је у свом индивидуалном мисаоном започињању кренуо путем самоиспитивања и самоспознаје, у намери да мисли филозофски? Проф. Бјелица изриче суд да „...можда је без темељних студија историје филозофије тешко, скоро немогуће открити ону једну једину сопствену могућност филозофирања-иако ту тако тврду тврдњу не може да оправда ни сама историја философије-али ни ону једну није могуће упознати без ослобађања од свих других“. Филозофија се „одучавањем учи“ а „...историја филозофије је и историја начина самоослобађања философа од историје филозофије...“. Због тога аутор *Ейилеме* наглашава да је услов стварања аутентичне филозофске позиције то да, на неки начин, заборавимо оно што смо научили, како би отворили простор за могућност проналажења особеног и посебног филозофског доживљаја и израза.

Једна од најзначајнијих тема, обрађених у књизи *Ейилеме* је проблем сазнања. Проф. Бјелица се пре свега пита о могућностима превођења дубљих, виших слојева и нивоа знања, на оне појмљиве, јасне и сазнатљиве. Како изрећи неизрециво? Тутањем? Онтолошки статус и природа оног што сазнајемо и о чему проговарамо мора бити одређујућа за одабир начина на који се оно о чему је реч представља. Свако индивидуално кретање и напредовање у знању, и у свести о границама и природи сопственог мишљења, на путу је од нефилозофског незнања незнања до филозофске свести о знању незнања, при томе се опробавајући у покушају да се у „... сваком питању и учењу сагледава подручје непознатог и незнатог“.

Кроз полемички, мисаоно конструктиван однос с филозофском традицијом, а у оквиру вечних филозофских питања и проблема, у књизи *Ейилеме* дата је и дијагноза садашње културе и цивилизације, стање ствари нашег духа времена. Главни интерпретативни токови и доминантне парадигме разумевања и објашњења знања нашег доба, обележени су „...обожавањем одговора и сатанизацијом питања“. Становиште свезнајућег субјекта, коме су позната и доступна сва знања, није продуктивно и подстицајно за развој филозофског мишљења, а апсолутна доминација одговора над питањима претвара важећа идејна стремљења и теоријске обраде у догму и идеологију. Глобални цивилизацијски токови најразличитијих интерпретативних и идејних надградњи свих сегмената стварности, не охрабрују покушаје, нити остављају простора за самостално утемељење и осмишљавање света и живота у појединачном и непоновљивом облику постојања. Искушане су малобројне могућности неких одговора и потребно је, у циљу нових видова сагледавања и одговарања, поново побудити интересовање за смисао питања као таквог.

Аутентична и несвакидашња форма књиге *Ейилеме* брижљиво и прецизно је однегована, у намери да се адекватно и доследно представи сва пуноћа и динамика унутрашњег тока мисли писца. Суптилне филозофске анализе, форма унутрашњег дијалога, полемичка структура, фрагментарно језгровито кази-

вање, императивно саопштавање, усклађен и примерен поетско-ликовни израз, карактеристични су моменти у једном животно-целовитом начину изражавања проф. Бјелице, који еротетички мисли, пише и ствара. У том смислу, све је подређено и примерено илустровању начина на који се тражи и креће аутентична филозофска позиција на свом путу самооткривања. У књизи се писац обраћа читаоцима у намери да их као учитељ подучава и као пријатељ саветује, па зато у утиску при читању *Ейилема* доминира осећај присног и директног казивања које наговара на искушавање личне филозофије живота. Књига *Ейилеме* нам, у том смислу, доследно и потпуно, представља и показује шта је то *bios theoretikos*. Теоријски начин живота, као пут знања, није само живљење проведено у размишљању, писању и учењу, већ је то пре свега осмишљен, мисаоно заснован животни став и пут, који на различите животне изазове и подстицаје одговара промишљено, принципијелно и доследно и који је трајно оријентисан ка томе да га мишљење у свему води и подучава. О вредностима и донетима таквог вида живљења, зналачки и инспиративно, говори књига *Ейилеме* проф. др Драшка Бјелице.